

Микола ПШЕНИЧНИЙ КОЛОМИЄЦЬ-БАТЬКО, КОЛОМИЄЦЬ-СИН...

На перший погляд здається, що станом на сьогодні про нашого видатного
краянина

Авеніра Коломийця ми вже знаємо багато [8, 1084], [20, 533], [21, 155-156], [7, 164].

Виявляється, це не зовсім так. До глибших роздумів, до ширшого пізнання цієї
неординарної особистості спонукали документи, віднайдені у Центральному
державному

історичному архіві міста Львова [23], [24]. "Це - передмова до підготовлюваної і не
виданої

в УРСР збірки поезій..." - пише Почесний член Всеукраїнської спілки краєзнавців
Григорій

Дем'янчук [17] у книжці "Воскреслі для життя" [6, 58], за яку, до речі, він був
удостоєний

звання першого лауреата Дубенської Міжнародної літературно-мистецької премії
імені

Авеніра Коломийця [1], [16].

Тож - цитуємо (тут і далі правопис оригіналів зберігаємо): "...Освіту почав з волі
матері в духовній школі... 1918 р. вступив до духовної семінарії в Житомирі, одначе
громадянська війна змусила перервати науку і щойно по двох роках знайшлася
можливість

продовжувати її, а відтак і закінчити середню школу в Крем'янці на Волині. Далі
продовжувати освіту з браку найменшого навіть матеріального забезпечення не
уявлялося

можливим і коли б не уділення стипендії на теологічному факультеті Варшавського
університету, прийшлося б задоволитися семінарським атестатом та через
безперспективність - попівською кар'єрою, до котрої завше чув одразу й
презирство...

Працює над дальшим поглибленням і теоретичним угрунтуванням свого
матеріалістичного

світогляду, практично засвідчуючи це підпорядкуванням своєї творчості вимогам
революційної дійсності..." [6, 58-59].

Стоп! Щось тут не те... Хто це писав?.. Чому така брехня?..

Адже той навчальний заклад у Крем'янці звався не середньою школою, а -
духовною

семінарією (про це див. нижче). Стосовно ж "одрази й презирства" до
священослужителів і

"матеріалістичного світогляду", то це взагалі якась абракадабра. Власне, оці
нонсенси і

спонукали поставити, бодай деякі, крапки над "і".

Дійсно, він закінчив у селі Бережниці (нині Дубровицького району Рівненської
області) церковно-приходську школу. Із відзнакою! Виховувала його та сестру Ніну
мама

– удова адвоката Каленика Коломийця, просфірниця Антоніна - зі священницького
роду

Кульчицьких. Згодом у їхній будинок "поселяється овдовіла матушка Коломийчиха,
дружина рідного брата адвоката Каленика. Незабаром сюди перебирається
Тарасючка,

сестра першої дружини адвоката. Ці дві тітки вивчили і виховали сиріт... Велику
роль_відіграло те, що в родині були славетні педагоги, священники..." - наголошує
дослідниця

його долі Раїса Тишкевич [22, 147].

Продовжив здобувати освіту в Клеванському Духовному училищі. Зі статті історика-архівіста Володимира Рожка, опублікованій в Австралії 2011 року, дізнаємося, що:

"Після війни і революції в 1920 році поступає він до Волинської Духовної семінарії, де

впродовж 6 навчальних років був найкращим учнем... Разом з ним навчались майбутні

священники-патріоти Микола Малюжинський, Михайло Сеницький, Іван Маркевич, Борис

Соболевський, Петро Куцевич... Їх викладачами були відомі українські духівники і педагоги: професори Василь Біднов, Михайло Кобрин, о. Филимон Кульчинський, Лев

Данилевич, інші, які засівали в душах юнаків золоте зерно святого українського православ'я, великої любови до Бога і України..." [19, 1-2].

А потім, на богословському факультеті, у майбутнього письменника наставниками були "такі відомі професори, як Іван Огієнко (пізніший митрополит Іларіон), Павло Зайцев... Іван Огієнко в час навчання Авеніра Коломийця - його кращого учня - відпочивав

улітку в Бережниці та сусідньому Кураші, разом із своїм учнем оглядав предмети сакрального мистецтва та багаті архіви і бібліотеки, в яких зберігались інкунабули місцевих

церков Різдва Пресвятої Богородиці і Преображення Господнього" [19, 5].

Трапився цікавий випадок із ним, студентом, 1931 року. Голова бережницької "Просвіти" Юрчук Мусій подарував Острозьку Біблію (!) - з дарчим написом князів Острозьких для тамтешньої церкви Різдва Богородиці. Авенір "дуже хотів похвалитись цим

шедевром у Варшаві, але на кордоні Біблію конфіскували. До цього часу вона знаходиться

в одному з варшавських музеїв" [22, 148]. Взаємини з односельчанами-просвіт'янами в

нього склалися настільки близькими, що після колядувань зароблені гроші передали

Авенірові на видання львівських книжок для дітей. "Пам'ятають у Бережниці й Авеніровий

театралізований "Вертеп", з яким ходили у Різдвяні свята..." [22, 148].

Якнайуважніше перечитаємо його вірші того періоду, а також написані пізніше. Раз-по-раз натрапляємо на ось які рядки: "Іду, щоб вмерти й знов порфірно воскресати!..."

(поезія "Невмируще...") [19, 5]; "А рано, сонце лиш прошилось // Крізь липи цвинтаря

сумні, // Жовтіла вже нова могила, // І хрест без напису - німий..." (поема "Дев'ятий вал",

1932 рік); "Молюсь, о земле, я - амеба, // я - порошина, випар твій, // молюсь зневірений, що

небо // таки ударить громом в гній, // зжере і гній, і наші пута! // Молюсь, о земле, сил

зроди, // і там, де трупи вколо трупа, // хай стануть блискавок ряди!..." ("Молитва", 1937);

"Серед волинських темних піль, // Як вічна скарга, вічний біль, // Як знак, що серця жар тут

стиг, // У небо вирости хрести..." ("Трагічна монотонія", 1937).

А це - вибухнуло вулканно в серці у місті Дубні, після приходу сюди безбожної__сталінської влади; тут - ні слова вигадки, це - треба було побачити й пережити особисто:
"Під супровід дзвонів церковних // іде фізкультура на луг: // на роверах стяжки червоні, //
попереду бубен бух-бух! // Закохана, в дзвонах бабуня // на бубен зизує й чека: // -
Прости
їм, не знають (ще юні), // де права й де ліва рука. // А ввечері джезбенд і танці: // аж тлусто
від Шур і від Жень! // З чекістом розійдеться вранці // дівча, збаламучене вдень"
("Вихідний день", 1940).

А це - вже під час німецької окупації, теж у дубенський період митця: "В гостинну ніч, у небі синім // Над клунею зоря жаріє... // У клуні плаче Бог на сні, // Над Ним усміхнена Марія..." ("Різдво", вірш надрукований у часописі "Волинь" 7.01.1942 р. [10; 141, 16, 14, 48, 69].

Перелік можна продовжувати довго. Долучаться сюди і драма "Єретик" (1936; коли вже вчителював у с. Малі Сади на Дубенщині, де торік школу прикрасила меморіальна дошка, йому присвячена), і вірш "Данкова молитва", написаний та опублікований у Дубні (1941). А ще - "Заповіт", наприкінці якого є примітка - "Вербна неділя, 1946. Зальцбург". До смерті [2, 69-72] залишалося буквально кілька місяців:
"...Я одну лише мрію плекаю: // умирать межі вільних ланів, // навесні, у зеленім розмаю, // і щоб жайворон в небі дзвенів. // А як стане на дно домовина // і посиплються
жмені землі, - // хай не буде це камінь, ні глина, // ні чорнозем чужої ріллі. // Хай на віко,
мов шелест поранній, // наче щебет весняний пташок, // упаде, зашумить уостанне //
бережницький мій жовтий пісок... // А в годину, як роси налинуть, // хай рука чиясь добра,
свята // надо мною посадить барвінок // і в піску нарисує хреста..." [10, 89]. На його австрійській могилі височить стилізований середньовічний козацький хрест! Його останні роки життя пройшли в еміграційному таборі Лексенфельд-Ліферінг, у північно-західному передмісті Зальцбурга, неподалік баварського кордону.
"Опинившись,
дяка Богові, без "опіки" компартії та "старшого брата", біженці із посвятою, а подекуди
навіть із фанатизмом, почали творити своє власне релігійне життя. Перші Богослужби
відбувались на вільному повітрі між бараками чч. 6 та 7; служили тут оо. Стефюк та Михайло Коржан. Створився _____ ініціативний комітет... Почали видавати місячник "Дзвін" як
релігійно-церковний... Вибрано братство та сестрицтво. Запропоновано проект побудови
церкви... В неділю, 21-го жовтня 1945 року, посвячено цю святиню..." [15].
У місті Дубні 1942 року А. Коломиєць заснував просвітянське видавництво "Лад" [18, 6], яке благословляло у світ і журнал для дітей "Школярник" - вийшло 7 чисел, і

підручники для шкіл всієї України, і потрясаючу "Шевченкову Еру", котра, за свідченнями Докії Гуменної, мала "різко виявлені протиокупантські тези" [3, 16-19, 29-30]. Втім, це - тема окремого дослідження. Ми ж маємо на меті – простежити, хоч фрагментарно, у цьому гостропубліцистичному творі християнські мотиви. Отож: "...вороги Шевченка... кидають на поета оскарження, що він був атеїстом, що зневажав святощі, а тому не слід числитися з його авторитетом... Нещасні потвори! Вони намагаються понизити високу моральну вартість поета, його вселюдську відроджуючу силу, але чи в їх власній діяльності, в їх думках є хоч жалюгідна дрібка тих безсумнівних моральних прикмет, тих по-справдішньому християнських і то в кращому розумінні чеснот, не суперечних із жодною мораллю, із жодним релігійним почуванням, якими аж іскрять сторінки "Кобзаря"... З цього приводу можемо бути ще більш горді за нашого поета, бо тільки Титан, тільки Прометей уже в тім часі бездумної реакції та бездушного культового формалізму, що залив Росію, міг мати відвагу сказати, що існує дві релігійності: одна справжня, така, яку має кожна людина, бо кожна людина по-своєму є релігійна, і друга, яка нічого не має спільного ні з Богом, ні із святощами, підживлювана оберпрокурорами Синоду та допильновувана жандармами, як підпора під захитаний царський трон. Ми знаємо, що ті вороги Шевченка ще й сьогодні шукають того самого московського Бога, але ми одверто говоримо вслід за Шевченком, що воліємо Бога Шевченкового - Бога Справедливості, Краси, Добра і Любови...". Як актуально, сьогоденно, по-сучасному звучить! Або ще таке речення із непроминальної "Шевченкової Ери": "Шукаєте мови і слова, щоб у самотині виповісти скарги й прохання Всевишньому, - беріть за приклад "Псалми Давидові" (А. Коломиєць, звісно, мав на увазі Кобзареві переспіви-переклади зі Святого Письма. - М. П.)..." [12, 162, 164]. На завершення - й ця високооптимістична, бойова, нескорена цитата: "Хай несуться над Україною буревії, хай кривавляться люто наші лани і шляхи українські, хай палають пожежі, і руїни безнастанно хай ще припадають нам в уділі - нам, господарям від Бога і від історії найпрекраснішої і найбагатшої країни, ми не загинемо!.." [11, 29]. Ось такий він був, наш Авенір Коломиєць, 67-мі роковини від смерті якого виповнилися 21 липня 2013-го. Правильно пише в біодовідці-передмовці-коментарі до

однієї з найперших публікацій через кілька десятиліть замовчування й оббріхування-паплюження світлого імені письменника доктор філологічних наук Юрій Ковалів: "У своїх творах А. Коломиєць спирався на принципи християнської етики, розкривав колізії християнської традиції у її зіткненні з технізованою дійсністю"; хоча там є і біографічні неточності - днем народження вказується 19 лютого (а треба - 19 листопада), день смерті - 22 липня (насправді ж - 21 липня), місце народження – с. Городець на Житомирщині (ні, на Рівненщині, теперішнього Володимирецького району) [9, 296].

Вважаємо, що ця наша стаття є доречною напередодні 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка. Та чи не найбільше спонукав до її написання 1025-літній вселенський ювілей хрещення України-Руси, позаяк Дубенщини ці вікопомні події теж безпосередньо стосувалися, стосуються, завше стосуватимуться.

Але перенесемося - на інший континент, у далеку Австралію, де у місті Сідней мешкають сини А. Коломиєця - Ждан і Тарас, котрі народилися в нашому місті Дубні [13, 145]. Якщо їхній дід, адвокат Каленик, прожив 54 роки, то батькові, Авенірові, доля відвела неповних 41. Авенір осиротів у п'ятирічному віці, Ждан - у чотири. А потім почалася справжнісінька житейська одісея. Втім, ліпше розкаже про це він сам: "Після перебування в ДП-таборі у Зальцбурзі, де закінчив два роки Української народної школи, прибув до Австралії 1949 р. з мамою, старшими братами - Авеніром (загинув у нещасливому залізничному випадку 1952-ого на 22-му році життя) і Тарасом. В Австралії перебував у міграційних таборах Бонегіла, Ковра і Скайвіл, де в 1956 р. померла мама. В 1956-57 роках перебував в притулку для сиріт, де не завжди було легко, особливо чужинцеві..." [13, 145].

Слава Богу, і там, за морями та горами, теж віднайшлися добрі люди, зокрема з-поміж священників. Тож, іще будучи в юному віці, неабияку моральну і матеріальну підтримку отримав від о. Петра Дячишина, який, між іншим, мав великий вплив на усе його подальше життя. Ще із дитинства Ждан був тісно зв'язаний з українським суспільством - через родину, школу, церкву, Пласт. Ще у 1959 році почав брати активну участь у діяльності студентських організацій ТУС і Обнова, а у Спілці Української Молоді (СУМ) був не тільки виховником, а й багатолітнім головою Крайової Управи. Усі громадські обов'язки годі й перелічити!

Курінний отаман, генеральний капелан, редактор журналу "Булава" Українського Вільного Козацтва Австралії. Дійсний член Наукового Товариства імені Т. Г. Шевченка.

Викладач педагогічних курсів українського шкільництва. Висвячений у сан диякона

Української Католицької Церкви 1983-го в місті Сідней, а священником став - у Коломиї (1994 р.). Закінчив учительський коледж; починаючи з 1962-го, вчителював у народних, середніх і спеціальних школах, в Інституті Технічної і Дальшої Освіти, до емеретури в 1999 р.. Здобув академічні ступені в Західно-Сіднейському, Волонгонському та Сідней-Технологічному університетах. "Працював учителем і священником в Канбері, Волонгонзі, Сідней, Ньюкасетелі і Новій Зеландії. Сьогодні душпастирює в Сідней. Відзначений чисельними громадськими та організаційними нагородами, медалями та грамотами за працю для українського суспільства в Австралії" [13, 145]. Невтомний дописувач до численних українських газет і журналів. Доповідач на різних громадських імпрезах - для українських та австралійських організацій і семінаристів. Є автором праць - англійською мовою: "Культура в культурі - українці в Австралії" (1983, 2007), "Спосіб мислення і цінності другого і третього покоління австралійців-українців" (2005). Коли минав 61-ий рік від смерті А. Коломийця, цю сумну подію урочисто відзначили в Сідней. У журналі "Погорина", який видає Рівненська обласна організація Національної Спілки письменників України, 2011 року опубліковане подячне слово сина Ждана, виголошене на траурній церемонії: "Вельмишановні і дорогі браття і сестри в Христі, дорогі українці! В першу чергу дякую Всеч. о. Володимирові Лульці (УАПЦ) за сослужіння панахиди за спокій душі мого батька та вітаю Вас, Отче і П-і Матку на цім поранку; дякую всім Вам за Вашу присутність на цім літературнім поранку в честь нашого батька Авеніра Коломийця..." [14, 166]. А в іншому, вже австралійському, виданні він пише: "Завдяки моєму братові Тарасові, за його дбання і збереження творчих матеріялів нашого батька, які пропали б без його догляду, та за його фінансовий вклад" [13, 1], у Сідней 2011 року побачив світ по-українськи чотиритомник Авеніра Коломийця - поезія, проза, публіцистика, драматургія, твори для дітей, світлини, бібліографія, спомини, наукові коментарі тощо. Це видання стало справжньою несподіванкою для України, котра - у великому боргу перед своїм видатним сином, який був і письменником, і режисером, і видавцем, і педагогом, і сценаристом, і художником, і просвітянином, і громадським діячем, і ще багато ким [5]. Тож Державний історико-культурний заповідник міста Дубна на чолі з директором Леонідом Кічатим за це довгоочікуване видання цілком заслужено висунув кандидатури священника о. Ждана і правника п. Тараса на здобуття Дубенської Міжнародної літературно-мистецької премії імені Авеніра Коломийця [4]. І вони, його прекрасні сини, таки стали

лауреатами премії імені рідного батька! Це, чесне слово, звучить гордо і навіть вельми зворушливо!

Дуже приємно, що вони не цураються рідної волинської землі. По-перше, підтримують зв'язки з Дубенською організацією Національної Спілки письменників України. По-друге, опублікували десятки документів і матеріалів про Дубенщину у вищезгаданому чотиритомнику. По-третє, надсилають гуманітарну допомогу нашим юним

обездоленим землякам, котрі вкрай потребують підтримки. Наприкінці жовтня 2008-го на

електронну адресу редакції газети "Замок" надійшов лист, - опублікований у цьому часописі 6 листопада 2008 року:

"Слава Ісусу Христу! Моя дружина Оля очолює жіночу організацію по назві "Ліга Українських Католицьких Жінок в Австралії", яка цього року займається добродійною

акцією допомоги дітям-сиротам в Україні. В плані є вислати пакунки-дарунки діткам на

Різдво. Якби ви знали про якийсь сиротинець в Дубні або в околиці, то будьте такі добрі і дайте нам знати, щоб ми могли розвеселити дітей в радісний час Різдва Христового. Всі

речі, які посилаємо, є нові. Тож прошу надати інформацію про притулки. З пошаною, о.

Ждан".

Дані про це терміново полетіли авіапоштою до міста Сіднея. Епістолярне послання звіттіля - не забарилося: "Слава Ісусу Христу! Дякую за інформацію, яку ви мені прислали.

Повідомляю вас, що на днях жінки "Ліги Українських Католицьких Жінок Австралії" (ЛУКЖА) під проводом моєї дружини Олі відправлять пакунки-подарунки для дітей до

Дубенської спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату, директором якої є Олександр

Філенко. На жаль, не могли це зробити для інших, бо вже не вистарчило речей і грошей. З

повагою, о. Ждан". Це треба було бачити, як ошчасливились і втішились вихованці цього

специфічного навчального закладу, отримавши гостинці з далекої Австралії!

Отож, українські християнські традиції, зокрема і благодійності, продовжуються. У глибоко віруючій сім'ї о. Ждана - двоє дітей, Христина і Петро, які закінчили українські

школи, долучалися і долучаються до діяльності молодіжних і церковних організацій,

беруть участь у мистецьких ансамблях, закінчили університетські студії. Вже мають і свої

родини. Воістину: нашому роду - нема переводу! Нашого цвіту - по всьому світу!

Джерела і література

1. Григорій Дем'янчук - теж лауреат! // Дубно. - 1998. - 9 липня.

2. Гуменна Д. Пам'яті А. Коломийця (некролог) // Звено. - Інсбрук, 1946. - Ч. 5. - Вересень. -

Сс. 69-72.

3. Гуменна Д. Перервана пісня надії // Нові дні. - Торонто. - 1953.

Ч. 46. - Листопад. - Сс. 16-19, 29-30.

4. Двоє братів - на премію імені батька! // Дзеркало плюс. - 2012. - 9 лютого.

5. Дем'янчук Г. Авенір Коломиєць - "кандидат на Соловки" // Рівне. - 1993. - 13 березня.
6. Дем'янчук Г. Воскреслі для життя. Літературні силуети. - Рівне: Оріана, 1998. - С. 58-59.
7. Дем'янчук Г. Кандидат на Соловки (від Дубна - до Зальцбурга). // Над Іквою-рікою...
Літературно-мистецько-краєзнавчий альманах. - Дубно, 2007. - С. 164.
8. Енциклопедія українознавства. - К.: 1996. - Т. 3. - С. 1084.
9. Ковалів Ю. Авенір Коломиєць (біодовідка) // У кн.: Атом серця. Українська поезія першої половини ХХ століття. - К.: Веселка, 1992. - С. 296.
10. Коломиєць А. Заповіт; Трагічна монотонія; Молитва; Вихідний день; Різдво; Дев'ятий вал // В кн.: Коломиєць А. Антологія поезій. - Сідней (Австралія), 2011. - Сс. 89, 14, 16, 48, 69, 141.
11. Коломиєць А. Шевченкова Ера. - Дубно: Лад, 1942. - С. 29.
12. Там же // Погорина. - 2011. - №№ 16/17. - Сс. 162, 164.
13. Коломиєць Ж. Від видавця // У кн.: Коломиєць А. Антологія поезій. - Сідней... - С. 1, 145.
14. Коломиєць Ж. Про батька - Авеніра Коломиїця // Погорина. - 2011. - №№ 16/17. - С. 166.
15. Лукіянович Ф. Український табір Лексекнфельд у Зальцбурзі // Альманах Українського Народного Союзу. - Джерзі Ситі-Нью Йорк: Свобода, 1977.
16. На здобуття премії // Дзеркало. - 1998. - 11 червня.
17. Пшеничний М. Григорій Дем'янчук. Літературний портрет. - Рівне: Азалія, 2001.
18. Пшеничний М. Любіть Україну! // Вісник Дубенщини. - 2004. - 22 квітня. - Сс. 6, 8.
19. Рожко В. Авенір Коломиєць // У кн.: Коломиєць А. Антологія поезій. - Сідней... - Сс. 1-2, 5, 7.
20. Світайло Л. Коломиєць Авенір... // Українська Літературна Енциклопедія. - К.: АН УРСР, 1990. - Т. 2. - С. 533.
21. Столярчук Б. Митці Рівненщини. Енциклопедичний довідник. - Рівне: Ліста, 1997. - Сс. 155-156.
22. Тишкевич Р. Просвітницька діяльність Авеніра Коломиїця на Волині // Твердиня над Іквою. Матеріали міжнародної наукової історико-краєзнавчої конференції, присвяченої 520-річчю Дубенського замку. - Дубно, 2012. - С. 147, 148.
23. Центральний державний історичний архів у Львові. - Ф. 361, оп. 1, од. зб. 88, 245.
24. Там же. - Ф. 311, оп. 1, од. зб. 161, 180, 199, 219, 462.